

JEAN-CHRISTOPHE RUFIN

Cnesmrteľná túra do *Compostely*

POUTNÍKEM CHTĚ NECHĚ

PROSTOR

Co se stane s duší, když nohy ujdou osm set kilometrů současným Španělskem po cestě s tisíciletou tradicí? Rufinova odpověď, jak mu ji přinesla vlastní zkušenost, je formulována střízlivě, skepticky, a přitom nesmírně vtipně a se schopností vystihnout město, krajinu, povahu či vzhled přesným obrazem či půvabnou scénkou. Cesta do Compostely je v jeho podání duchovní i skeptická, romantická i cynická a povznášející i ve své úmornosti.

Jean-Christophe Rufin (*1952), hlavní profesí lékař, je čelnou osobností humanitárního hnutí (mj. zakládajícím členem organizace Lékaři bez hranic) a působil jako diplomat (2007–2010 fr. velvyslancem v Senegalu). Roku 2008 byl zvolen do Académie Française, nejprestižnější francouzské instituce s fixním počtem čtyřiceti členů. Jako spisovatel obdržel mj. v roce 1997 Goncourtovu cenu za prvotinu a v roce 2001 „plnoprávnou“ Goncourtovu cenu (tj. nejvýznamnější francouzskou literární cenu), v roce 1997 Prix Méditerranée ad. Je autorem devíti románů (česky vyšla *Adamova vůně*, Praha 2008) a sedmi esejistických knih.

Jean-Christophe Rufin
Nesmrtelná túra do Compostely
Poutníkem chtě nechtě

PROSTOR

Jean-Christophe Rufin

Nesmrtelná túra do Compostely

Poutníkem chtě nechtě

přeložil Martin Pokorný

PROSTOR | PRAHA | 2015

Original title: Immortelle randonnée

© Jean-Christophe Rufin, 2013

Czech edition © PROSTOR, 2015

Translation © Martin Pokorný, 2015

Photos © Martina Rajnochová, 2014

Published by arrangement with Agence littéraire Astier-Pécher
ALL RIGHTS RESERVED

ISBN 978-80-7260-314-5

Avec le soutien du CNL

Avec le soutien du

Tato kniha vychází s laskavou pomocí
Francouzského institutu v Praze
v rámci podpůrného programu F. X. Šalda.

**INSTITUT
FRANÇAIS**
PRAGUE

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide
à la publication F. X. Šalda, a bénéficié du soutien
d'Institut français de Prague.

Organizace

Když – tak jako já – o Compostele před odchodem nic nevíte, představujete si starou stezku, jež ubíhá travou, poutníci se po ní ubírají v tu menší, tu větší samotě a zanechávají na ní své šlépěje. Je to hrubý omyl, jehož se rychle zbavíte, když se vypravíte pro slavnou *credencial*, dokument nezbytný pro vstup do útulků pro poutníky.

Tehdy zjistíte, že Cesta je předmětem ne-li kultu, tedy přinejmenším vášně sdílené mnohými, kdo ji ušli. Za starou cestou se skrývá kompletní organizace: řada sdružení, publikací, průvodců a specializovaných služeb. Cesta tvoří síť, bratrstvo, internacionálu. Nikdo sice do organizace není nucen vstoupit, nicméně ona se vám od prvního kroku ohlašuje vydáním *credencial*, která představuje mnohem víc než jen folklorní kus papíru. Jakmile jste totiž náležitě zaregistrován jakožto očekávaný budoucí poutník, začnete dostávat časopisy s odbornými studiemi, pozvánky na pěší výlety, a dokonce – pokud máte bydliště v určitých městech – na schůzky s čerstvě se navrátilivšími cestovateli za účelem výměny zážitků. Tato přátelská setkání u sklenky nesou název „Poutníkovovo víno“!

Osobně jsem tento svět objevil jednoho deštivého odpoledne po vstupu do místnůstky na pařížské rue des Canettes ve čtvrti Saint-Sulpice, kde sídlí Sdružení přátel svatého Jakuba. Lokalita ohromuje: okolí tvoří hip bary a módní butiky. V místnosti se vznáší farní ovzduší, panuje tu zaprášený nepořádek,

jenž nese nezaměnitelnou pečeť „přátel“. Vítá mne sekretář, jenž už má svá léta, „senior“, řeklo by se dnes, ale tento výraz nepatří do poutnického slovníku. Nikdo jiný v místnůstce není, a kdyby muž s velkým zanícením nedělal, jak je zaměstnán, měl bych pocit, že jsem ho vzbudil. Věk informatiky sem ještě nepronikl: nadále tu vládnou zažloutlé katalogizační lístky, cyklostylované letáky, dřevěné razítko na polštářku s inkoustem v plechové krabičce.

S jistými rozpaky vyjevují svůj záměr – zatím jej nepovažují za jednoznačně daný – vydat se na Cestu. Prostředí evokuje zpovědnici a já ještě netuším, že otázka „proč“ zde nezazní. S předstihem se pokouším o zdůvodnění – zní zjevně falešně. Muž se pousměje a vrátí se k praktickým otázkám: jméno, příjmení, datum narození.

Krůček za krůčkem dospějeme k zásadnímu bodu: chci se stát členem sdružení s *odběrem* bulletinu (dražší varianta), nebo *bez*, tedy s minimálním příspěvkem? Udá cenu obou možností. Několika eurům rozdílu přičítá dostatečný význam na to, aby spustil rozsáhlý výklad ohledně přesného obsahu obou forem členství. Přisoudím to chvályhodné snaze o solidaritu s cílem umožnit Cestu i těm nejchudším. V průběhu pouti budu mít příležitost pochopit, že tu jde o podstatně jinou věc: poutníci tráví čas snahami vyhnout se placení. Mnohdy se nejedná o nutnost, ale spíše o sport, o znak klubové příslušnosti. Viděl jsem chodce – a blahobytné! – provádět nekonečné výpočty, jen aby rozhodli, zda si sendvič (jeden pro čtyři) objednájí v bistru, nebo ještě urazí tři kilometry a zakoupí jej v hypotetické pekárně. Svatojakubský poutník, zvaný jacquet, není nutně chudý, to zdaleka ne, avšak počíná si, jako by byl. Můžeme

toto počínání přisoudit jednomu z trojice slibů, které spolu s čistotou a poslušností vyznačují už od středověku přijetí náboženského života, ale můžeme to též jednodušeji označit za škudlení.

Tak či tak, od chvíle, kdy si opatříte *credencial*, jste vyzýváni ctít tuto zvyklost a dodržovat ji: ať už poutník (a to je jeho věc) jde či nejde k Bohu, musí se přitom držet ďábla za ocas.

Samozřejmě též minete mnoho lidí, kteří si zařídili komfortní pouť od hotelu k hotelu, od luxusních autokarů k úslužným taxi. Mezi jacquety se užívá benevolentní rčení: „Každý jde svou cestou, jak umí.“ Přesto netrvá dlouho, než pochopíte, že za těmito projevy tolerance se skrývá pevné pohrdání „pravých“ poutníků vůči „falešným“. Pravý poutník se pozná podle toho, že utrácí co možná nejméně. Jistě, i „pravému“ poutníkovi se v případě nezbytí – když onemocní nebo útulky jsou plné – může stát, že se musí odebrat do hotelu, pokud možno laciného, a družít se s těmi, kdo cestují v přepychu. Avšak spolehněte se, že dá najevo svou odlišnost a například sní všechny bonbony, jež jsou na recepci neopatrně nabízeny na talířku.

Neobeznámen s těmito zvyklostmi, dopustil jsem se prvního přehmatu: blahobytně jsem zvolil členství *s odběrem* bulletinu, a především jsem dal najevo, že tři eura navíc nejsou důležitá.

Sekretář mi jménem sdružení poděkoval, avšak jeho jemný úsměšek mi dosti jasně naznačil, že se mnou cítí krapet soucitu. „Odpusť mu, Pane, (ještě) neví, co činí.“

Credencial vydávanou Sdružením přátel sv. Jakuba tvoří kus žluté čtvrtky, složený do harmoniky. Upřímně řečeno vypadá dosti komicky a předpokládáný

budoucí poutník se při návratu domů pochechtává. Tento dokument na papíru nepochybně třikrát recyklovaném, opatřený velkými čtverečky, do nichž se mají po každé etapě sbírat razítka, skutečně nevyhlíží seriózně. Avšak s *credencial* se to má jako se vším ostatním: její hodnotu lze změřit až s postupem Cesty.

Až poté, co ji posté zastrčíte do batohu, co ji vytáhnete promáčenou po průtrži mračen a musíte ji nechat uschnout na radiátoru, který není k nalezení, poté, co poznáte strach, že jste ji ztratili, a horečně ji hledáte pod podezřívavým pohledem správce ubytovny, poté, co ji po prochození vyčerpávajících etap vítězně položíte na pracovní stůl zaměstnance turistické informační kanceláře, který ji se znechuceným výrazem označí úředním razítkem, přičemž se očividně bojí, že si tím razítko znečistí, poté, co ji po příchodu do Compostely hrdě rozvinete před představitelem radnice, aby vám vydal latinské osvědčení poutníka – až tehdy poznáte cenu této relikvie. Po návratu *credencial* patří mezi předměty, jež vyvázly nástrahám Cesty a nesou na sobě stopy této zkoušky.

I když takové srovnání očividně nemá sebemenší hodnotu, řekl bych, že mi moje pomačkaná, zašpiňená a sluncem vybledlá *credencial* připomíná kusy papíru, které si můj dědeček uchoval ze zajetí: poukázky na stravu či lékařské ošetření, jež pro deportovaného člověka musely mít nekonečnou hodnotu, a zkouším si představit, s jakou péčí je schraňoval.

Rozdíl oproti Cestě tkví v tom, že Compostela není trest, nýbrž dobrovolná zkouška. Alespoň to si člověk myslí, i když zkušenost mu toto mínění začne rychle vyvracet. Každý chodec po Cestě dospěje dříve či později k myšlence, že k tomu byl odsouzen. Fakt,

že verdikt vyřkl sám, na tom nic nemění: postihy takto uložené často nejsou o nic méně přísné než sankce uvalované společností.

Ke svatému Jakubovi člověk vyráží s představou svobody a záhy zjišťuje, že je spolu s ostatními prostým galejníkem Compostely. Trestanec Cesty, špinavý, vyčerpaný a nucený neustále nosit svůj náklad, poznává – tak jako vězňové – radosti bratrství. Kolikrát, když jsem tak seděl na zemi před ubytovnou spolu s ostatními trhany, mnul si rozbolavělá chodidla a žvýkal nevábne zavánějící žvanec, pořízený za pár drobných, pohrdlivě přehlížen normálními, svobodnými, slušně oděnými chodci v dobrém obutí, jsem si připadal jako *zek* ze Solženicyna, jako člen toho žebravého houfu, jemuž se říká poutníci.

K tomu tedy člověka odsuzuje *credencial*. A nejvíc neuvěřitelné je, když si po návratu připomenete, že jste za její pořízení zaplatili.

Výchozí bod

Je ale nutné vědět, o čem tu je řeč. „Pravá“ *credencial* je v mých očích a v očích poutníků dle vlastního soudu hodných toho jména tvořena dokumentem vydaným v místě bydliště, který vás provází během dlouhé cesty. Záhy ovšem zjistíte, že stejný dokument lze pořídit na každé etapě včetně těch závěrečných. Autentičtí poutníci považují chodce, kteří se spokojí s tím, že urazí posledních pár kilometrů, a přitom mají tu drzost vybavit se *credencial*, za podvodníky. Jako kdyby tato pěší turistika během několika krátkých dní snesla srovnání s nekonečnými trasami poutníků vyrazivších z Francie a dalších evropských zemí! Popsaná reakce má příchod snobství, nicméně jak postupujete po Cestě, zvolna pochopíte, že na tomto názoru je kus pravdy. Člověk musí poznat, že v utváření „pravého“ chodce hraje čas zásadní roli.

Cesta je alchymickým působením času na duši.

Je to proces, k němuž nemůže dojít okamžitě ani rychle. S tím, jak se poutnickýma nohama spojuje řetězec týdnů, získává chodec zkušenost. Ano, může pociťovat mírně dětinskou pýchu z toho, že oproti chodcům, kteří ušli pouhých osm dnů, vynaložil značné úsilí, ale mimoto vnímá jinou pravdu, pokornější a hlubší: krátký pochod nestačí na to, aby se zvyklosti vytěžily až do dna. Nepodrobí člověka radikální proměně. Kámen zůstane hrubý, neboť k jeho otesání je zapotřebí delší námahy, víc zimy a víc bahna, víc hladu a méně spánku.

To je důvodem, proč ve směru Compostela podstatný není cíl – ten je všem společný –, ale výchozí bod. Ono stanovuje subtilní hierarchii, která se mezi poutníky vytvoří. Když se dva chodci potkají, neptají se: „Kam jdeš?“, odpověď je evidentní, ani: „Kdo jsi?“, protože na Cestě je z člověka jen chudák jacquet, nic víc. Ptají se navzájem: „Odkud jdeš?“ A odpověď umožňuje ihned zjistit, s kým tu máme do činění.

Pokud si poutník zvolil výchozí bod sto kilometrů od Santiaga, nejspíše se jedná o pouhého lovce diplomu: toto je minimální určená vzdálenost, aby vám po příchodu do cíle vystavili slavnou latinsky psanou *compostelu*, osvědčení, že jste pouť podnikli. Je-li toto vyznamenání získáno s minimálním úsilím, vyvolává to u „pravých“ poutníků špatně zastíranou ironii. V praxi se za členy bratrstva pěších uznávají jen ti, kdo prošli některou velkou španělskou trasou s východiskem v Pyrenejích: Saint-Jean-Pied-de-Port, Hendaye, Le Somport – toto jsou poctivá výchozí místa. S ohledem na dějiny se k tomuto výčtu připojuje Oviedo. *Camino Primitivo*, vycházející z asturijské metropole, je sice mnohem kratší, ale těší se úctě ze dvou důvodů: se značným převýšením prochází vysokými horami a především to je původní, počáteční cesta, ta, kterou se v 9. století vydal král Alfons, aby spatřil slavné pozůstatky svatého Jakuba, objevené mnichem Pelagiem.

Naprostá většina poutníků se dává po těchto klasických trasách, jak je představuje *Primitivo* a cesty vycházející od francouzských hranic. Vyskytnou se ale poutníci, kteří šlapou z mnohem větší dálky. Ne vždy na to vypadají, někteří upřímně řečeno vyhlížejí usouzeně a skoro bychom o nich řekli, že jsou

křehké konstituce. Navíc – aby byl efekt dokonalý – k tomu často sami dodávají. Na otázku „Odkud jdeš?“, sebejistě vznesenou poutníkem, který vyrazil od úpatí Pyrenejí, odpoví po chvilce zaváhání a se skromně sklopenýma očima: „Z Le Puy“ nebo „Z Vézelay“. Tato přízviska slávy zazní do nastalého ticha, a kdyby přítomní měli klobouky, smekli by je na znamení úcty. Po zasazení prvního zvedáku pak tito výjimeční poutníci zpravidla doplní číslo, kterým protějšek spolehlivě srazí KO: „Sto třicet dva dnů,“ oznámí. Taková je doba strávená tím, že každé ráno kladou nohu před nohu.

Ušel jsem kus cesty se studentem, který vyrazil z Namuru. Nesl ohromný batoh, plný neužitečných předmětů, jež se ale vyznačovaly tím, že šlo o připomínky z průběhu cesty. Setkal jsem se s Australan-kami, které vyšly z Arles, a s Němcem, který vyšel z Kolína nad Rýnem.

Na přívozu přes jednu z řek, které proužkují kantabrijské pobřeží, jsem potkal muže z Horního Savojska, který vyšel z domova v Marignieru, až za Ženevou. Následně jsem ho potkal ještě několikrát. Nebyl to dobrý chodec, dokonce trochu šmaňhal a často se ztrácel – ale přes to všechno v mých očích stál na piedestalu, protože na mne pohlížel z výše svých dvou tisíc kilometrů.

Někteří poutníci prý přicházejí z ještě větší dálky. Sám jsem je nepotkal a nemám pocit, že by je spatřilo příliš mnoho lidí. Jsou to bájně bytosti a tvoří součást legend, kterých má Cesta mnoho a poutníci si je sdělují polohlasem před usnutím. Tyto bytosti přicházející ze Skandinávie, z Ruska, ze Svaté země představují skvostné chiméry a pouť, jejíž cíl je vytyčen Compostelou, díky nim nezná meze co do

počátků. Na jacquetských mapách lze všechny tyto cesty vidět, jak se v potůčcích sbíhají k pyrenejskému trychtýři a vlévají se do Španělska. Zbrázďují tvář celé Evropy a navádějí k snění.

Jistě, výchozí bod sám o sobě neříká všechno, protože jsou způsoby, jak podvádět. Nejčastější trik spočívá v tom, že se Cesta podniká po částech. Někdy tak potkáme chodce, kteří při partii představení vynesou vysokou kartu: Vézelay, Arles, Paříž. Pochybnosti vyvolá, pokud jsou podivně čistí a svěží v porovnání s těmi stovkami kilometrů, které prý ušli. K vyvolání podezření stačí položit vražednou otázku: „A šel jsi... najednou?“ Nato chvástal sklopí hlavu, zakašle a nakonec dozná, že si na překonání trasy v týdenních dávkách dopřál deset let. Vyšel den předtím. „Každý jde svou cestou, jak umí.“ Jistě, ale i tak: nesluší se dělat z Božích dítek hovádka.

